

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ОБЛІКУ ВИТРАТ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

Анотація. Визначено економічну сутність поняття витрат комерційного банку, проаналізовано сучасну класифікацію витрат, розглянуто особливості обліку банку та запропоновано заходи щодо вдосконалення механізму обліку витрат комерційного банку України.

Аннотация. Определена экономическая сущность понятия расходов коммерческого банка, проанализирована современная классификация расходов, рассмотрены особенности учета банка и предложены мероприятия по усовершенствованию механизма учета расходов коммерческого банка Украины.

Annotation. The article deals with the economic essence of the notion of commercial bank's expenditure, modern classification of charges, the features of bank's accounting and measures on the improvement of the mechanism of accounting the charges of a commercial bank of Ukraine.

Ключові слова: витрати, класифікація витрат, комерційний банк, управлінський облік, банківська діяльність, бухгалтерський облік.

Методологічні засади системи бухгалтерського обліку банківських установ України за міжнародними стандартами обліку та звітності на сьогоднішній день перебувають у стані подальшого реформування, що, в свою чергу, потребує вдосконалення механізму обліку доходів і витрат у напрямках фінансового, управлінського обліку й обліку з метою оподаткування.

За посилення конкуренції в банківській сфері відчутні переваги мають банки, де сформована чітка підсистема управлінського обліку, яка включає елементи планування і прогнозування діяльності. Самостійно опрацьовуючи процедури управлінського обліку, банки наражаються на низку нерозв'язаних теоретико-методичних питань, особливо щодо обліку витрат, тому проблема аналізу механізму обліку витрат досить актуальна для банківської системи.

Дослідженню проблеми організації та вдосконалення механізму обліку витрат комерційного банку свої роботи присвятили такі вчені та фахівці, як: Коренева О. Г., Слав'янська Н. Г., Зоря І. В., Герасимович А. М., Спьяк Г. І., Кіндрацька Л. М. [1 – 5].

Метою дослідження є аналіз особливостей обліку витрат комерційного банку та запропонування заходів щодо вдосконалення механізму обліку витрат комерційного банку.

Завданням роботи є дослідження економічної сутності витрат комерційного банку, аналіз сучасної класифікації витрат банку, визначення особливостей обліку витрат і запропонування шляхів удосконалення механізму обліку витрат у банківській системі.

Об'єкт дослідження – витрати банку.

Предметом дослідження є механізм обліку витрат комерційного банку.

Основна відмінність між фінансовим обліком у банках та в інших об'єктах господарської діяльності полягає в джерелі доходів і структурі витрат. Склад витрат обумовлений фінансовою природою банківської справи, яка і визначає об'єкти обліку. Останнім часом чітко просліджується тенденція визначення у бухгалтерському обліку економічних витрат. Витратами вважається зменшення економічної вигоди банку у звітному періоді у формі відпливу чи використання активів або виникнення заборгованості, що призводить до зменшення власного капіталу і не є розподіленням між акціонерами.

Витрати, як і доходи комерційного банку, є похідними об'єктами обліку, що виникають як результат здійснення певних банківських операцій, пов'язаних із виконанням зобов'язань (отриманням послуг) і розміщенням активів (наданням послуг).

Теоретичні дослідження різних підходів вчених-економістів до тлумачення категорії "витрати банку" надали змогу встановити, що витрати банку є зменшенням економічної вигоди у звітному періоді у формі відпливу або використання активів, які призводять до зменшення власного капіталу. При цьому автор уточнює, що зменшення власного капіталу внаслідок його вилучення чи розподілу власниками не враховується при визначенні обсягу витрат банківською установою.

Класифікація витрат здійснюється відповідно до Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України [6] та Правил бухгалтерського обліку доходів і витрат банків України [7] і деталізується за видами діяльності, що полегшує складання звітності. З метою формування фінансової звітності є доцільним розмежовувати доходи, отримані в результаті операційної, інвестиційної та фінансової діяльності банку.

Відомо, що в основу оцінювання витрат комерційного банку покладено різні класифікаційні ознаки, за допомогою яких серед всієї сукупності витрат можна виділити такі їх види, як: відсоткові, комісійні, загальноадміністративні витрати, витрати на персонал, на податок на прибуток, на формування резерву та інші. У свою чергу, відсоткові витрати поділяються на витрати: за коштами, що отримані від НБУ, за коштами, отриманими від інших банків, за операціями із

операціями з небанківськими установами, інші відсоткові витрати. Ця базова класифікація детально опрацьована нормативними документами НБУ та покладена в підґрунтя побудови плану рахунків бухгалтерського обліку банків України. Проте для підвищення ефективності управління витрати можна класифікувати також і за іншими ознаками, а саме: аналізом динаміки та структури витрат за укрупненнями, факторним аналізом найвпливовіших груп витрат тощо, що, у свою чергу, допоможе більш ефективно планувати діяльність банку. Великий різновид і розподіл витрат за статтями пояснюється широким колом діяльності банківських установ.

Управління та облік витрат комерційного банку в сучасних умовах господарювання має забезпечувати оптимізацію кожних елементів витрат, які супроводжують здійснення різного виду банківських операцій і послуг. Головним завданням управлінської системи кожного банку має стати впровадження системи зниження витрат та вдосконалення процесів управління ними. Питання зниження витрат залежить, передусім, від самих комерційних банків, які намагаються формувати якісні управлінські цикли.

Правила бухгалтерського обліку процентних і комісійних витрат банку затверджено Постановою Правління Національного банку України [8]. Цілком очевидно, що вони базуються на принципах нарахування та відповідності.

Так, статті витрат за принципом нарахування обліковуються й оцінюються на момент реалізації активу або в міру надання послуг. У цьому самому періоді вони відображаються в обліку без урахування факту отримання або сплати коштів.

За принципом відповідності витрати мають визнаватися в бухгалтерському обліку за один і той самий звітний період.

В організації управлінського обліку важливо правильно поділяти доходи і витрати банку на прямі та непрямі. За базову основу обліку прямих доходів (витрат) запропоновано прийняти трансфертне ціноутворення. При розподілі непрямих доходів (витрат) доцільно використовувати елементи операційно-вартісного підходу. З огляду на це у структурі банку слід виокремити центри відповідальності, а саме: центри прибутку, центри послуг і центри підтримки.

Процедура внутрішнього обліку витрат виконується у такій послідовності:

- 1) облік прямих витрат за центрами відповідальності на базі трансфертного ціноутворення;
- 2) розподіл непрямих витрат між центрами відповідальності;
- 3) розподіл витрат центрами прибутку, центрами підтримки і центрами послуг;
- 4) розподіл центрами прибутку витрат між окремими банківськими продуктами, клієнтами. Визначається собівартість і прибутковість кожного напрямку діяльності, продукту, прибутковість кожного клієнта.

На основі проведеного дослідження можливо зазначити, що реформування системи бухгалтерського обліку в банках на основі міжнародних принципів і стандартів та дія вимог податкового законодавства спричинили відмінність методик обліку витрат у підсистемі фінансового обліку та у системі податкового обліку в банках. Для вдосконалення методики обліку й аналізу витрат комерційного банку необхідно розширити прийнятну класифікацію витрат банку та сформувати підсистему управлінського обліку в загальній системі бухгалтерського обліку в банках, розширити внутрішній план рахунків з метою деталізації витрат банку, резервів та зобов'язань за об'єктами управління.

У сучасних ринкових умовах облік витрат комерційного банку відіграє важливу роль у системі управління банківських структур. Планування, прийняття оперативних управлінських рішень, оцінка та контроль потребують постійного інформаційного забезпечення, основою якого є дані управлінського обліку. Сьогодні метою діяльності комерційних банків є не лише отримання прибутку у поточному періоді, але й побудова ефективного механізму обліку доходів та витрат комерційного банку для забезпечення стабільної фінансової позиції в майбутньому. Запровадження ефективного обліку витрат є доцільним у зв'язку із постійною розробкою нових складних банківських продуктів, зростанням обсягів банківських операцій, а отже, і ускладненням функціонування системи управління комерційним банком.

Незважаючи на значну кількість наукових публікацій з питань обліку і аналізу в банках, бракує наукових праць, присвячених комплексному вивченню механізму обліку доходів і витрат банку (особливо управлінського обліку), їх аналізу, плануванню та прогнозуванню. Це зумовлює необхідність подальшого вдосконалення механізму обліку доходів і витрат комерційного банку.

Наук. керівн. Глебова Н. В.

Література: 1. Облік і аудит у банках : навч. посібн. для студентів вищих навчальних закладів / за ред. О. Г. Коренева, Н. Г. Слав'янської. – Суми : Університетська книга, 2007. – 493 с. 2. Зоря І. В. Удосконалення методики обліку і аналізу доходів та витрат комерційного банку / І. В. Зоря // Економічний простір. – 2011. – № 48/2. 3. Герасимович А. М. Облік і аудит у банках / А. М. Герасимович, Л. М. Кіндрацька, Т. В. Кривов'яз. – К. : КНЕУ, 2004. – 536 с. 4. Сляк Г. І. Облік і аудит у банках : навч. посібн. / Г. І. Сляк, Т. І. Фаріон. – К. : Атіка, 2004. – 328 с. 5. Кіндрацька Л. М. Бухгалтерський облік у банках України / Л. М. Кіндрацька. – К. : КНЕУ, 2004. – 636 с. 6. План рахунків бухгалтерського обліку банків країни : Постанова Правління НБУ № 280 від 17.06.2004 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0389-01>. 7. Правила бухгалтерського обліку доходів і витрат банків України : Постанова Правління НБУ від 08.10.2010 р. № 457 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0583-03>. 8. Правила бухгалтерського обліку процентних і комісійних витрат банку, затверджені Постановою Правління Національного банку України від 25.09.1997 р. за № 316 (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0583-05>.